עין משפט נר מצוה

עא א ב מיי' פי"ז מהל' טוען ונטען הלכה ב סמג עשין ל טוש"ע חו"מ סימן עה סעיף ד:

עב ג מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף יא [וסי' ע סעיף ג]:

רבינו חננאל

והלה אומר לא היו דברים מעולם. הוחזק כפרן וחייב. אין שקלי ודידי שקלי. ואפילו [באו] עדים שראוהו שנתן לו פטור: ההוא דאמר ליה לחבריה מנה מניתי לך בצד עמוד זה א"ל לא עמדתי בצד עמוד זה וקמו ביה סהדי דאשתין מיא בצד עמוד זה. אמר ר' שמעון בן לקיש הוחזק כפרן. אמר רב נחמן האי דינא דפרסאי הוא. מי קאמר לא עמדתי בצד עמוד זה מעולם. בעסק זה קאמר פי' לא עמדתי בצד עמוד זה עמך ואתה מנית לי מנה. וסבר רב נחמן דאי טען ואמר לא עמדתי בצד עמוד זה מעולם ואתו סהדי דעמד בצד עמוד זה והשתין הוחזק כפרן. וא"ל רבא כל מלתא דלא רמיא עליה דאיניש עביד לה ולאו אדעתיה וקי"ל כרבא: ר' שמעון אומר חייב כאן בעדות קרבן. וחייב בפקדון. מה פקדון בתביעת ממון הכתוב מדבר. אף בשבועת העדות כן: מחייכו עלה במערבא משום דפריך מה לפקדון שכן לא עשה בו מושבע כנשבע דלא כתיב ביה אלא וכחש. כלומר מפי עצמו חייב מפי אחרים לא. ואמאי והלא בעדות לא כתיב אלא ושמעה קול אלה. מושבע מפי אחרים. ויליף מן הפקדון מושבע מפי עצמו. פקדון הילף מעדות מושבע מפי אחרים בגזירה שוה. ואסיקנא אלא אמאי מחכו עלה משום דגמר מזיד לאו כשוגג בפקדון ממעילה לפטור הנשבע במזיד בפקדון מקרבן ליגמר מעדות דחייב המזיד כשוגג. ופרקינן ממעילה הוה ליה למילף. שכן מעל מעל כתיב בתרוייהו. א) (סימן דמעילה בכל מעילה נהנה קבוע חומש אשם. סימן העדות תחטא הדיוט שבועה אואין תביעה). ודחי' אדרבה פקדון מעדות הוה ליה למילף דכתיב תחטא תחטא בתרוייהו. ואמרינן ממעילה אית ליה למילף שכן תרווייהו כתיב בהו מעל ונוהגין בכל אדם באנשים ובנשים ויש להן הנאה המעילה שכן נהנה מן ההקדש ופקדון כמשמעו שכפר בחבירו ולקחו ונהנה בו והן בקרבן קבוע ויש בהן חומש ואשם מה שאין אחד מאלו בשבועת העדות אדרבה מעדות הוה ליה למילף דכתיב בתרוייהו תחטא ויש בהן אואין ויש בהן תביעה והן שניהן הדיוט ויש בשניהן שבועה למעוטי מעילה שהיא קדש כלומר אכל דבר קדש ונהנה חייב קרבן מעילה. ודחי' הנך מדות דשוה הפקדון למעילה נפישן שהן שש ושל עדות חמש. ואמרינן מאי הוי עלה דחוכא כו'. ופשוטה היא. ואסיקנא דיליף רבי שמעון בג"ש בפקדון (מעדות) דמושבע חייב כנשבע. ויליף ממעילה דמזיד בפקדון לאו כשוגג הוא. ואקשינן והתיליף עדות מפקדון לר' שמעון דמזיד בעדות לאו כשוגג. ופרקינן

א) כל הסגנון שייך לקמן אלא ואמרינן ממעילה אית לה'.

תוספות

ועדים רואין אותו מבחוץ. שאם היו מבפנים היו יודעים אם היה פרעון או הלואה ובקונטרס פירש שע"י שהם בחוץ לא הכיר בהם הנתבע: **אתו** סהדי ואמרו דהשתין מים בצד עמוד זה **אמר** ר"ל הוחזק כפרן. וא"ת בריש ב"מ (דף ג.) דאמר מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים שחייב לו נ' ישלם לו הנ' וישבע על השאר והשתא יהא הוחזק כפרן ויפרע הכל דלא גרע עדות שהעידו שחייב נ' מדהשתין דהכא וי"ל דהכא דקאמר לא עברתי בצד עמוד זה משמע דבעי למימר דאם עברתי מעולם בצד עמוד זה אני חייב ולכך הוי כפרן בכל כשהעידו עדים שהשתין בצד עמוד זה אבל התם לא הוחזק כפרן אלא בנ' ואותם פורע: **כי** היכי דנגמר שבועת העדות משבועת הפקדון. תימה דלמא הא דנקט ר"ש במילתיה דעשה בו מושבע כנשבע בשבועת העדות היינו משום דלבתר דקים ליה ג"ש הוי הכי דהא כל כמה דלא קים ליה ג"ש ע"כ במה מצינו לא מצי למילף דאיכא למיפרך דמה לפקדון שכן עשה בו נשים כאנשים: **ליגמר** נמי שבועת הפקדון כו'. פי' ליגמר מיניה במה מצינו כדפי' לעיל וא"ת כל כמה דלא ידע הכא דמזיד כשוגג היכי מצי גמר הא איכא למיפרך מה לשבועת העדות שכן עשה בו מזיד כשוגג וי"ל דהשתא נמי מתרווייהו פריך וריש' דמילתא נקט: **פקדון** נמי לא כתיב ביה ונעלם. תימה היכי מדמי פקדון לעדות דהתם כתיב גבי ביטוי וטומאת מקדש וקדשיו דכתיב בהו ונעלם ובדידיה לא כתיב דליכא למימר דאכתי לא מסיק אדעתיה עד לבסוף מדקאמר בסמוך אדגמר ממעילה נגמר מעדות משמע דפשיטא ליה בעדות טפי מבפקדון מטעמא דפרי' ומיהו י"ל דהא דפשיטא ליה בעדות טפי משום דלא שייך למילף עדות ממעילה כמו פקדון דלא דמי למעילה: **הנך** נפישין. היינו כל כמה דלא קים להו ג"ש דתחטא אית לן למילף טפי ממעילה במה מצינו משום דנפישין אבל לבתר דקים לן ג"ש ילפינן מעדות אע"ג דהנך נפישין כדאמרינן בפ' ד' מחוסרי כפרה (כריתות דף ט.) דג"ש עדיפא דמעילה ממעילה לאו ג"ש היא ותימה כיון דר"ש גמר ג"ש מנ"ל לרבא בר איתי בסמוך דקאמר מאן תנא שבועת הפקדון לא ניתן זדונה לכפרה ר"ש היא הא אין ג"ש למחצה ואפי' היתה קבלה בידו מ"מ תקשי דמאי טעמא דר"ש ושמא קסבר דמעילה מעילה ג"ש היא:

או

גמרא

ועדים רואין אותו מבחוץ מאי א"ל רב המנונא והלה מה טוען [א]אי אמר לא היו דברים מעולם הוחזק כפרן [ב]אי אמר אין שקלי ודידי שקלי כי אתו עדים מאי הוי א"ל המנונא את עול תא ההוא דא"ל לחבריה מנה מניתי לך בצד עמוד זה א"ל לא עברתי בצד עמוד זה אתו תרי סהדי אסהידו ביה דהשתין מים בצד עמוד זה אמר ר"ל הוחזק כפרן מתקיף לה ר"נ האי דינא פרסאה הוא מי קאמר מעולם בעסק זה קא"ל איכא דאמרי ההוא דא"ל לחבריה מנה מניתי לך בצד עמוד זה א"ל לא עברתי בצד עמוד זה מעולם נפקו ביה סהדי דהשתין מים בצד עמוד זה אמר ר"נ הוחזק כפרן א"ל רבא לר"נ [עא][ג]כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש עביד לה ולאו אדעתיה: ר"ש אומר חייב כאן וחייב בפקדון כו': [עב][ד]מחכו עלה במערבא מאי חוכא דקתני מה לפקדון שכן לא עשה בו מושבע כנשבע מזיד כשוגג מכדי מושבע מפי עצמו בעדות לר"ש מנא ליה דגמר מפקדון פקדון נמי מושבע מפי אחרים נגמר מעדות ומאי חוכא דלמא ר"ש בק"ו מייתי לה מפי אחרים חייב מפי עצמו לא כל שכן אלא חוכא אמזיד כשוגג דקתני מה לפקדון שכן לא עשה בו מושבע כנשבע מזיד כשוגג מכדי מזיד גבי עדות מנא ליה דלא כתיב ביה ונעלם ה"נ לא כתיב ביה ונעלם אמר להו רב הונא ומאי חוכא דלמא מזיד דלאו כשוגג בפקדון ממעילה ר"ש גמר לה והיינו חוכא אדגמר לה ממעילה נגמר לה מעדות מסתברא ממעילה הוה ליה למילף שכן מעילה ממעילה אדרבה מעדות הוה ליה למילף שכן [1]תחטא [2]מתחטא מסתברא ממעילה הוה ליה למילף שכן מעילה בכל נהנה בקבוע חומש ואשם אדרבה מעדות ה"ל למילף שכן חטא הדיוט בשבועה תביעה וכפריה ואואין הנך נפישין אלא מאי חוכא כי אתא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע מבי רב אמרי היינו חוכא מכדי ר"ש ג"ש גמיר למה ליה דפריך מה לפקדון שכן לא עשה בו מושבע כנשבע מזיד כשוגג ומאי חוכא דלמא כי פריך מקמי דתיקום ליה ג"ש בתר דקמא ליה ג"ש לא פריך ולא [ה]והאמר להו רבא בר איתי לרבנן מאן תנא שבועת הפקדון לא ניתן זדונה לכפרה ר"ש היא דלמא מזיד כשוגג פריך דגמר לה ממעילה דהנך נפישין אבל מושבע כנשבע לא פריך ותהדר עדות ותגמר לה מפקדון [ו]מזיד דלאו כשוגג מה פקדון שוגג אין מזיד לא אף עדות שוגג אין מזיד לא כי היכי דיליף פקדון ממעילה להכי

רש"י

ועדים רואין אותו מבחוץ. ולא הכיר הנתבע בהם: **הוחזק כפרן.** שהרי ראו אלו שמנה לו ואע"פ שאין יודעין אם הלואה אם מתנה נעשה כפרן בדבר שהרי אמר לו לא היו דברים מעולם ואין נאמן עוד בשבועה: **המנונא אם עול.** אתה ראוי ליכנס לבית המדרש שאתה מחכים את רבך: **כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש.** כי הכא שאין אדם נשים אל לבו כל המקומות שהוא משתין שם מים להיות זכור עליהן: **מחכו עלה במערבא.** אהא דר"ש דגמר מפקדון בג"ש דתחטא תחטא: **בק"ו מייתי לה.** מיניה וביה ולית ליה ג"ש: **ממעילה גמר לה.** נאמר כאן (ויקרא ה) ומעלה מעל ונאמר להלן (שם) כי תמעול מעל: **נגמריה מעדות.** לחיובא בג"ש דתחטא תחטא: **שכן מעילה בכל נהנה בקבוע חומש ואשם.** בשניהם נאמר מעילה ושניהם נוהגים בכל אבל עדות אינו נוהג אלא בראויין להעיד ושניהם נהנו בעבירה שבידם זה נהנה מן ההקדש וזה כפר ממון לאפוקי עדות שלא נהנה ושניהם בקרבן קבוע ועדות בעולה ויורד ושניהם בחומש ואשם ועדות בחטאת ואין שם חומש: **שכן חטא הדיוט בשבועה תביעה וכפריה ואואין.** בשניהם נאמר תחטא ודינו עם ההדיוט אבל מעילה דינו עם ההקדש ושניהם בשבועה וע"י תביעה וכפירה הן באין ובשניהם נאמר או"ן מה שאין כן במעילה: **הנך נפישין.** דתביעה וכפריה חדא היא: **מכדי ר"ש ג"ש.** דתחטא תחטא גמיר דקתני סיפא דמילתיה ת"ל תחטא תחטא לג"ש אמאי פריך ברישא לא עשה בו מושבע כנשבע ומזיד כשוגג כי היכי דנגמר עדות מפקדון לענין שאינו מדבר אלא מתביעת ממון נגמר נמי פקדון מעדות למושבע כנשבע ומזיד כשוגג: **דלמא כי פריך.** שכן לא עשה כו': **מקמי דתיקום ליה ג"ש.** בתחלת משנתו כשהיה בא ללמדה בבנין אב דחייב כאן וחייב בפקדון אבל לבתר דקמא ליה ג"ש דתחטא תחטא לא שמעינן ליה דפרכה והאי דפרכה ברישא לאו משום דס"ל (הא דהוה)[ה] גמיר ג"ש מרבו אלא להודיעך כא שהוצרך ג"ש לכתוב שלא תאמר למה הוצרכה והלא יש ללמד במה מצינו לפיכך התחיל ללמדה תחלה בבנין אב והודיע תשובות שיש להשיב עליו לכך הוצרכה ג"ש וכן דרך תנאים וספרי וספרא: **ולא.** פריך בתמיה. כלומר ובתר דקמא לא הוה פריך כלומר דיליף הא נמי בג"ש שעשה בו מושבע כנשבע ומזיד כשוגג: **והא אמר להו רבא בר איתי כו'.** בפרק שבועת הפקדון[ו]: **ר"ש היא.** דאמר לא עשה בו מזיד כשוגג אלמא ס"ל כי פירכיה והא דלא פרכה לג"ש בהא פירכא בתר דקמא ליה משום דג"ש מופנה היא ואין משיבין עליה. ומשני דלמא כי פריך מזיד כשוגג פריך במזיד כשוגג הוא דס"ל כי פירכיה קמייתא ואפי' בתר ג"ש משום דנגמר לה ממעילה דלא עשה בה מזיד כשוגג וניחא ליה לגמרה ממעילה לפטורא ולא מעדות לחיובא משום דהנך נפישין כדאמרינן לעיל שכן מעילה בכל נהנה בקבוע חומש ואשם אבל מושבע כנשבע מילף יליף פקדון מעדות ולא ס"ל כפירכיה מדקמא ליה ג"ש וליכא חוכא: ופרכינן **ותיהדר עדות כו'.** כלומר היינו חוכא לבתר דגמר פקדון ממעילה למזיד דלאו כשוגג היכי פריך תאמר בעדות שעשה בו מזיד כשוגג בתר דקמא ליה ג"ש דתחטא תחטא ליהדר עדות ולילף מפקדון למזיד דלא כשוגג דהא ילפא פקדון ממעילה:

ומשני

מסורת הש"ס

א) [לקמן מא: מב. ב"ב לט.], ב) [גיטין יד. סנהדרין יז: וש"נ], ג) לקמן לו., ד) מפקדון למזיד כצ"ל, ה) גי' רש"ל דהא הוי, ו) [לקמן לו.].

תורה אור השלם

1. נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיְיָ וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ בִתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ: ויקרא ה כא

2. וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֺנוֹ: ויקרא ה א

גליון הש"ס

גמ' מחכו עלה במערבא. עי' תשובת רשד"ם חיו"ד סימן רמח: